ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 31ης Ιανουαρίου 2008 *

Στην υπόθεση C-380/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Ιταλία) με απόφαση της 19ης Απριλίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Οκτωβρίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

Centro Europa 7 Srl

κατά

Ministero delle Comunicazioni e Autorità per le garanzie nelle comunicazioni,

Direzione generale per le concessioni e le autorizzazioni Ministero delle Comunicazioni,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους K. Lenaerts (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, Γ. Αρέστη, R. Silva de Lapuerta, J. Malenovský και T. von Danwitz, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Poiares Maduro
γραμματέας: B. Fülöp, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 30ής Νοεμβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— η Centro Europa 7 Srl, εκπροσωπούμενη από τους A. Pace, R. Mastroianni και O. Grandinetti, avvocati,

— η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον I. M. Braguglia, επικουρούμενο από τον P. Gentili, avvocato dello Stato,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους F. Benyon, E. Traversa, M. Shotter και F. Amato, επικουρούμενους από τον L. G. Radicati di Brozolo, avvocato,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 12ης Σεπτεμβρίου 2007,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία, στον τομέα των επίγειων τηλεοπτικών μεταδόσεων σε εθνικό επίπεδο, των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και ελεύθερου ανταγωνισμού, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία-πλαίσιο) (ΕΕ L 108, σ. 33, στο εξής: οδηγία-πλαίσιο), της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση) (ΕΕ L 108, σ. 21, στο εξής: οδηγία για την αδειοδότηση) και της οδηγίας 2002/77/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (ΕΕ L 249, σ. 21, στο εξής: οδηγία σχετική με τον ανταγωνισμό), καθώς και του άρθρου 10 της Σύμβασης περί προασπίσεως των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, η οποία υπογράφηκε στη Ρώμη στις 4 Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 6 ΕΕ.

2 Η υπό κρίση αίτηση υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Centro Europa 7 Srl (στο εξής: Centro Europa 7) και του Ministero delle Comunicazioni e Autorità per le garanzie nelle comunicazioni καθώς και της Direzione generale per le concessioni e le autorizzazioni Ministero delle Comunicazioni (στο εξής συλλογικά: εναγόμενοι της κύριας δίκης).

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το νέο κοινό κανονιστικό πλαίσιο για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, καθώς και για συναφείς ευκολίες καθώς και για συναφείς υπηρεσίες (στο εξής: ΝΚΚΠ) απαρτίζεται από την οδηγία-πλαίσιο και τέσσερις ειδικές οδηγίες, μεταξύ των οποίων είναι και η οδηγία για την αδειοδότηση, οι οποίες συμπληρώνονται από την οδηγία για τον ανταγωνισμό.

Η οδηγία-πλαίσιο

4 Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου:

«Η παρούσα οδηγία θεσπίζει εναρμονισμένο πλαίσιο για τη ρύθμιση υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συναφών ευκολιών και συναφών υπηρεσιών. Καθορίζει τα καθήκοντα των εθνικών κανονιστικών αρχών και θεσπίζει σύνολο διαδικασιών για την εξασφάλιση της εναρμονισμένης εφαρμογής του κανονιστικού πλαισίου σε ολόκληρη την Κοινότητα.»

5 Το άρθρο 1, παράγραφος 3, της οδηγίας-πλαισίου ορίζει:

«Η παρούσα οδηγία καθώς και οι ειδικές οδηγίες, ισχύουν υπό την επιφύλαξη των μέτρων που λαμβάνονται σε κοινοτικό ή εθνικό επίπεδο, τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου, για την επιδίωξη στόχων γενικού συμφέροντος, ιδίως σχετικά με τη ρύθμιση του περιεχομένου και την πολιτική στον οπτικοακουστικό τομέα.»

6 Το άρθρο 2 της οδηγίας-πλαισίου ορίζει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) «Δίκτυο ηλεκτρονικών επικοινωνιών»: τα συστήματα μετάδοσης […] που επιτρέπουν τη μεταφορά σημάτων, με τη χρήση καλωδίου, ραδιοσημάτων, οπτικού ή άλλου ηλεκτρομαγνητικού μέσου, συμπεριλαμβανομένων των δορυφορικών δικτύων, των σταθερών […] και κινητών επίγειων δικτύων […], των δικτύων που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές εκπομπές, καθώς και των δικτύων καλωδιακής τηλεόρασης, ανεξάρτητα από το είδος των μεταφερόμενων πληροφοριών,

[…]

γ) «Υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών»: οι υπηρεσίες που παρέχονται συνήθως έναντι αμοιβής και των οποίων η παροχή συνίσταται, εν όλω ή εν μέρει, στη μεταφορά σημάτων σε δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών τηλεπικοινωνιών και των υπηρεσιών μετάδοσης σε δίκτυα που χρησιμοποιούνται για ραδιοτηλεοπτικές μεταδόσεις […].

[…]»

7 Το άρθρο 8 της οδηγίας-πλαισίου με τίτλο «Στόχοι πολιτικής και κανονιστικές αρχές» ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι, κατά την άσκηση των κανονιστικών καθηκόντων που προβλέπονται στην παρούσα οδηγία και τις ειδικές οδηγίες, οι εθνικές κανονιστικές αρχές λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο που στοχεύει στην επίτευξη των στόχων των παραγράφων 2, 3 και 4. Τα εν λόγω μέτρα είναι ανάλογα προς τους στόχους αυτούς.

[…]

2. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές προάγουν τον ανταγωνισμό στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών, υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και συναφών ευκολιών και υπηρεσιών, μεταξύ άλλων:

[…]

β) εξασφαλίζοντας ότι δεν υφίσταται στρέβλωση ούτε περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

[…]

δ) ενθαρρύνοντας την αποτελεσματική χρήση και εξασφαλίζοντας την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων και των πόρων αριθμοδότησης.

3. Οι εθνικές κανονιστικές αρχές συμβάλλουν στην ανάπτυξη της εσωτερικής αγοράς μέσω, μεταξύ άλλων:

α) της άρσης των τελευταίων εμποδίων στην παροχή δικτύων ηλεκτρονικών υπηρεσιών, συναφών ευκολιών και υπηρεσιών και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο,

[…]»

8 Το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου προβλέπει ότι τα «κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην επικράτειά τους» και ότι «η κατανομή και η εκχώρηση των ραδιοσυχνοτήτων αυτών από τις εθνικές κανονιστικές αρχές βασίζονται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια».

9 Το άρθρο 28, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου ορίζει ότι τα «[κ]ράτη μέλη θεσπίζουν και δημοσιεύουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο στις 24 Ιουλίου 2003» και ότι «εφαρμόζουν τις διατάξεις αυτές από τις 25 Ιουλίου 2003».

Η οδηγία για την αδειοδότηση

10 Το άρθρο 1 της οδηγίας για την αδειοδότηση ορίζει τα εξής:

«1. Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι η υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, μέσω της εναρμόνισης και της απλούστευσης των κανόνων και όρων αδειοδότησης, προκειμένου να διευκολύνεται η παροχή τους σε ολόκληρη την Κοινότητα.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στις άδειες για την παροχή δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.»

11 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση ορίζει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, εφαρμόζονται οι ορισμοί που περιέχονται στο άρθρο 2 της οδηγίας[-πλαισίου]»

12 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, της οδηγίας για την αδειοδότηση, ως «γενική άδεια» νοείται «το νομικό πλαίσιο που θεσπίζεται από τα κράτη μέλη και εξασφαλίζει δικαιώματα για την παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών υπηρεσιών και θεσπίζει ειδικές υποχρεώσεις ανά τομέα που είναι δυνατόν να εφαρμόζονται σε όλους ή συγκεκριμένους τύπους δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία».

13 Το άρθρο 3 της οδηγίας για την αδειοδότηση με τίτλο «Γενική άδεια δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών» ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ελευθερία παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, με την επιφύλαξη των όρων που θέτει η παρούσα οδηγία. Προς τον σκοπό αυτόν, τα κράτη μέλη δεν εμποδίζουν μια επιχείρηση να παρέχει δίκτυα ή υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκτός εάν τούτο είναι απαραίτητο για τους λόγους που εκτίθενται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

2. Η παροχή δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών επιτρέπεται, με την επιφύλαξη των ειδικών υποχρεώσεων που αναφέρονται στο άρθρο 6, παράγραφος 2, ή των δικαιωμάτων χρήσης που αναφέρονται στο άρθρο 5, μόνον έπειτα από χορήγηση γενικής άδειας. Είναι δυνατόν να απαιτηθεί από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση η υποβολή κοινοποίησης, αλλά δεν προϋποτίθεται η έκδοση ρητής απόφασης ή άλλης διοικητικής πράξης από την εθνική κανονιστική αρχή, πριν από την άσκηση των εκ της αδείας δικαιωμάτων. Μετά την κοινοποίηση, εφόσον απαιτείται, μια επιχείρηση δύναται να εκκινήσει δραστηριότητα, ενδεχομένως με την επιφύλαξη των άρθρων 5, 6 και 7 σχετικά με τα δικαιώματα χρήσης.

[…]»

14 Το άρθρο 5 της οδηγίας για την αδειοδότηση με τίτλο «Δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων και αριθμών» έχει ως εξής:

«1. Όταν είναι δυνατόν, ιδίως όπου είναι αμελητέος ο κίνδυνος επιβλαβών παρεμβολών, τα κράτη μέλη δεν εξαρτούν τη χρήση ραδιοσυχνοτήτων από τη χορήγηση ατομικών δικαιωμάτων χρήσης, αλλά συμπεριλαμβάνουν στη γενική άδεια τους όρους για τη χρήση των εν λόγω ραδιοσυχνοτήτων.

2. Όταν είναι απαραίτητη η χορήγηση ατομικών δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων και αριθμών, τα κράτη μέλη χορηγούν τα δικαιώματα αυτά, κατόπιν αιτήματος, σε κάθε επιχείρηση που παρέχει ή χρησιμοποιεί δίκτυα ή υπηρεσίες βάσει γενικής άδειας, με την επιφύλαξη των άρθρων 6 και 7 και του άρθρου 11, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, της παρούσας οδηγίας και των άλλων κανόνων που διασφαλίζουν την αποδοτική χρήση των εν λόγω πόρων σύμφωνα με την οδηγία[-πλαίσιο].

Με την επιφύλαξη των ειδικών κριτηρίων και διαδικασιών που θεσπίζουν τα κράτη μέλη για να παρέχουν δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων σε φορείς παροχής υπηρεσιών περιεχομένου ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, προκειμένου να επιδιώξουν στόχους γενικού συμφέροντος σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, τα εν λόγω δικαιώματα χρήσης παρέχονται μέσω ανοικτών, διαφανών και αμερόληπτων διαδικασιών [...]

[...]

5. Τα κράτη μέλη δεν περιορίζουν τον αριθμό των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσης, εκτός εάν τούτο είναι απαραίτητο για τη διασφάλιση της αποδοτικής χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων σύμφωνα με το άρθρο 7.»

15 Το άρθρο 7 της οδηγίας για την αδειοδότηση με τίτλο «Διαδικασία για τον περιορισμό του αριθμού των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων» προβλέπει ότι:

«1. Στην περίπτωση που ένα κράτος μέλος εξετάζει εάν πρέπει να περιορίσει τον αριθμό των προς παροχή δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, μεταξύ άλλων:

α) αποδίδει τη δέουσα σημασία στην ανάγκη μεγιστοποίησης των οφελών για τους χρήστες και στη διευκόλυνση της ανάπτυξης ανταγωνισμού,

[…]

γ) δημοσιεύει οποιαδήποτε απόφασή του να περιορίσει τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης, δηλώνοντας τους σχετικούς λόγους,

δ) αφού καθορίσει τη διαδικασία, απευθύνει πρόσκληση υποβολής αιτήσεων για δικαιώματα χρήσης και

ε) επανεξετάζει τον περιορισμό σε εύλογα χρονικά διαστήματα ή κατόπιν εύλογου αιτήματος των θιγόμενων επιχειρήσεων.

[…]

3. Εάν απαιτείται περιορισμός της παροχής δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, τα κράτη μέλη παρέχουν τα εν λόγω δικαιώματα βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων, και αναλογικών κριτηρίων επιλογής. Τα κριτήρια επιλογής πρέπει να αποδίδουν τη δέουσα σημασία στην υλοποίηση των στόχων του άρθρου 8 της οδηγίας[-πλαισίου].

[…]»

16 Το άρθρο 17 της οδηγίας για την αδειοδότηση με τίτλο «Υφιστάμενες άδειες» έχει ως εξής:

«1. Τα κράτη μέλη προσαρμόζουν στις διατάξεις της παρούσας οδηγίας τις άδειες που υφίστανται ήδη κατά την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος της, το αργότερο μέχρι την ημερομηνία εφαρμογής που αναφέρεται στο άρθρο 18, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο.

[…]»

17 Το άρθρο 18, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση ορίζει ότι «[τ]α κράτη μέλη θεσπίζουν και δημοσιεύουν τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο μέχρι τις 24 Ιουλίου 2003» και «εφαρμόζουν τις διατάξεις αυτές από τις 25 Ιουλίου 2003».

Η σχετική με τον ανταγωνισμό οδηγία

18 Από το άρθρο 1, σημεία 1 και 3, προκύπτει ότι η σχετική με τον ανταγωνισμό οδηγία εφαρμόζεται στα δίκτυα και στις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που ορίζονται στο άρθρο 2, στοιχεία α΄ και γ΄, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

19 Το άρθρο 2 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας με τίτλο «Αποκλειστικά και ειδικά δικαιώματα για δίκτυα ηλεκτρονικών επικοινωνιών και για υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών» ορίζει τα εξής:

«1. Τα κράτη μέλη δεν χορηγούν ή διατηρούν σε ισχύ αποκλειστικά ή ειδικά δικαιώματα για τη δημιουργία ή/και τη λειτουργία δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή για την παροχή διαθέσιμων στο κοινό υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν σε κάθε επιχείρηση το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή εγκατάστασης ή επέκτασης ή λειτουργίας δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

[…]

4. Τα κράτη μέλη φροντίζουν ώστε η γενική άδεια που έχει χορηγηθεί σε μια επιχείρηση για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή για την εγκατάσταση ή/και τη λειτουργία δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών καθώς και οι όροι χορήγησής της να βασίζονται σε αντικειμενικά, αμερόληπτα, αναλογικά και διαφανή κριτήρια.

[…]»

20 Το άρθρο 4 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας με τίτλο «Δικαιώματα χρήσης συχνοτήτων» ορίζει τα εξής:

«Με την επιφύλαξη των ειδικών κριτηρίων και διαδικασιών που θέσπισαν τα κράτη μέλη για τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων σε φορείς παροχής υπηρεσιών μετάδοσης ραδιοτηλεοπτικού περιεχομένου προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι γενικού συμφέροντος σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο:

1) Τα κράτη μέλη δεν χορηγούν αποκλειστικά ή ειδικά δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

2) Η εκχώρηση ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών βασίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.»

21 Σύμφωνα με το άρθρο 9 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας:

«Τα κράτη μέλη παρέχουν στην Επιτροπή το αργότερο στις 24 Ιουλίου 2003 τις πληροφορίες που θα επιτρέψουν σε αυτή να επιβεβαιώσει τη συμμόρφωση με τις διατάξεις της παρούσας οδηγίας.»

Η εθνική νομοθεσία

Ο νόμος 249 της 31ης Ιουλίου 1997

22 Ο νόμος 249 της 31ης Ιουλίου 1997 [τακτικό συμπλήρωμα *GURI* (Επίσημης Εφημερίδας της Ιταλικής Δημοκρατίας) αριθ. 177, της 31ης Ιουλίου 1997, στο εξής: νόμος 249/1997], ο οποίος τέθηκε σε ισχύ την 1η Αυγούστου 1998, προέβλεψε τη σύσταση της Autorità per le garanzie nelle comunicazioni (ρυθμιστικής αρχής για τις επικοινωνίες, στο εξής: Autorità).

23 Το άρθρο 2, παράγραφος 6, του νόμου 249/1997 επέβαλε όρια συγκεντρώσεως στον τομέα των τηλεοπτικών μεταδόσεων απαγορεύοντας την κατοχή, από την ίδια επιχείρηση, αδειών που να της επιτρέπουν να εκπέμπει, σε εθνική κλίμακα, σε περισσότερα από το 20 % των τηλεοπτικών δικτύων που εκπέμπουν σε επίγειες συχνότητες.

24 Το άρθρο 3 του νόμου 249/1997 προέβλεπε στην παράγραφο 1 τη δυνατότητα των επιχειρήσεων, που βάσει του προγενέστερου νομικού καθεστώτος είχαν άδεια εκπομπής, να συνεχίσουν να εκπέμπουν σε εθνικό και τοπικό επίπεδο μέχρι τη χορήγηση νέων αδειών ή την απόρριψη των αιτήσεων χορήγησης νέων αδειών αλλά, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο έως τις 30 Απριλίου 1998.

25 Το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου 249/1997 προέβλεπε την κατάρτιση από την Autorità ενός εθνικού προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων για τηλεοπτικές μεταδόσεις (στο εξής: εθνικό πρόγραμμα κατανομής ραδιοσυχνοτήτων) το αργότερο έως τις 31 Ιανουαρίου 1998 και, βάσει του εν λόγω προγράμματος, τη χορήγηση των νέων αδειών το αργότερο έως τις 30 Απριλίου 1998.

26 Από τα στοιχεία που περιέχονται στην απόφαση περί παραπομπής και επιβεβαιώνονται από τις παρατηρήσεις της Ιταλικής Κυβέρνησης και της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων προκύπτει ότι το εθνικό πρόγραμμα κατανομής ραδιοσυχνοτήτων καταρτίστηκε στις 30 Οκτωβρίου 1998, με την απόφαση 68/98 της Autorità, η οποία με την απόφασή της 78/98, της 1ης Δεκεμβρίου 1998, εξέδωσε τον κανονισμό σχετικά με τις προϋποθέσεις και τις διαδικασίες χορήγησης αδειών τηλεοπτικών μεταδόσεων σε αναλογικές επίγειες ραδιοσυχνότητες.

27 Το άρθρο 3, παράγραφος 6, του νόμου 249/1997 προέβλεπε ένα μεταβατικό καθεστώς για τα υφιστάμενα εθνικά τηλεοπτικά δίκτυα που υπερέβαιναν το όριο συγκεντρώσεως του άρθρου 2, παράγραφος 6, του νόμου αυτού (στο εξής: υπερβαίνοντα το όριο δίκτυα), επιτρέποντας στα δίκτυα αυτά τη συνέχιση των εκπομπών σε επίγειες ραδιοσυχνότητες, προσωρινά μετά τις 30 Απριλίου 1998, τηρουμένων των υποχρεώσεων που αφορούσαν τα δίκτυα που κατείχαν άδειες, υπό την προϋπόθεση της ταυτόχρονης μετάδοσης των εκπομπών μέσω δορυφόρου ή καλωδίου.

28 Κατ' εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997, στην Autorità ανατέθηκε ο καθορισμός μιας καταληκτικής ημερομηνίας, λαμβανομένης υπόψη της ουσιαστικής και σημαντικής αύξησης των χρησιμοποιούντων καλωδιακά ή δορυφορικά προγράμματα, κατά την οποία τα υπερβαίνοντα το όριο δίκτυα θα όφειλαν να μεταδίδουν τα προγράμματά τους αποκλειστικά και μόνο μέσω δορυφόρου ή καλωδίου, εγκαταλείποντας τις επίγειες ραδιοσυχνότητες.

29 Από τα στοιχεία που περιέχονται στην απόφαση περί παραπομπής και επιβεβαιώνονται από τις παρατηρήσεις της Ιταλικής Κυβέρνησης και της Επιτροπής προκύπτει ότι, με την απόφαση του Corte costituzionale 466, της 20ής Νοεμβρίου 2002 (*GURI* της 27ης Νοεμβρίου 2002), η εν λόγω καταληκτική ημερομηνία καθορίστηκε στις 31 Δεκεμβρίου 2003.

Ο νόμος 66 της 20ής Μαρτίου 2001

30 Από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι, κατ'εφαρμογή του νομοθετικού διατάγματος 5, της 23ης Ιανουαρίου 2001 (*GURI* αριθ. 19, της 24ης Ιανουαρίου 2001, σ. 5), το οποίο μετατράπηκε σε νόμο και τροποποιήθηκε με τον νόμο 66, της 20ής Μαρτίου 2001 (*GURI* αριθ. 70, της 24ης Μαρτίου 2001, σ. 3), οι επιχειρήσεις που ασκούσαν νόμιμα τηλεοπτικές δραστηριότητες, εκπέμποντας σε επίγειες ραδιοσυχνότητες, έλαβαν την άδεια συνέχισης των εκπομπών τους μέχρι την υλοποίηση του εθνικού προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων για την ψηφιακή τηλεόραση.

Οι νόμοι 43, της 24ης Φεβρουαρίου 2004, και 112, της 3ης Μαΐου 2004

31 Με το άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος 352, της 24ης Δεκεμβρίου 2003 (*GURI* αριθ. 300, της 29ης Δεκεμβρίου 2003, σ. 4, στο εξής: νομοθετικό διάταγμα 352/2003), το οποίο μετατράπηκε σε νόμο και τροποποιήθηκε με τον νόμο 43, της 24ης Φεβρουαρίου 2004 (*GURI* αριθ. 47, της 26ης Φεβρουαρίου 2004, σ. 4), χορηγήθηκε στα υπερβαίνοντα το όριο δίκτυα η άδεια συνέχισης των εκπομπών τους σε αναλογικά και ψηφιακά τηλεοπτικά δίκτυα μέχρι τη διεξαγωγή έρευνας σχετικής με την ανάπτυξη των ψηφιακών δικτύων.

32 Ο νόμος 112, της 3ης Μαΐου 2004 (τακτικό συμπλήρωμα της *GURI* αριθ. 82, της 5ης Μαΐου 2004, στο εξής: νόμος 112/2004), καθόρισε τα διάφορα στάδια έναρξης των ψηφιακών εκπομπών σε επίγειες ραδιοσυχνότητες.

33 Το άρθρο 23 του νόμου 112/2004 ορίζει τα εξής:

«1. Μέχρι την υλοποίηση του εθνικού προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων για την ψηφιακή τηλεόραση, οι επιχειρήσεις που ασκούν νομίμως ραδιοτηλεοπτικές

δραστηριότητες σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο και πληρούν τις προϋποθέσεις που απαιτούνται για τη χορήγηση άδειας πειραματικών εκπομπών με την επίγεια ψηφιακή τεχνική, κατ' εφαρμογή […] του νομοθετικού διατάγματος 5 [της 23ης Ιανουαρίου 2001], το οποίο τροποποιήθηκε και μετατράπηκε στον νόμο 66 [της 20ής Μαρτίου 2001], μπορούν να διενεργούν τις εν λόγω πειραματικές εκπομπές, παράλληλα με την ταυτόχρονη αναμετάδοση προγραμμάτων που ήδη μεταδίδονται αναλογικά, μέχρι την πλήρη μετατροπή των δικτύων, καθώς και να αιτούνται, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου, […] τις άδειες και εγκρίσεις που απαιτούνται για τη διενέργεια εκπομπών με την επίγεια ψηφιακή τεχνική.

2. Οι πειραματικές ψηφιακές εκπομπές μπορούν να διενεργούνται μέσω εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούν νομίμως την αναλογική τεχνική κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου.

3. Προκειμένου να καταστεί δυνατή η δημιουργία ψηφιακών δικτύων, επιτρέπονται οι μεταβιβάσεις εγκαταστάσεων ή κλάδων επιχειρήσεων μεταξύ φορέων που ασκούν νομίμως τηλεοπτικές δραστηριότητες σε εθνικό ή τοπικό επίπεδο, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αγορές προορίζονται για ψηφιακές μεταδόσεις.

[…]

5. Από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου, η άδεια εκμετάλλευσης τηλεοπτικού δικτύου χορηγείται, κατόπιν αιτήσεως, σε όσους ασκούν νομίμως τηλεοπτικές δραστηριότητες βάσει παραχωρήσεως ή βάσει της γενικής εγκρίσεως που αναφέρεται στην παράγραφο 1, εφόσον αποδεικνύουν ότι το ποσοστό του τοπικού πληθυσμού ή γεωγραφικού χώρου που καλύπτουν δεν υπολείπεται του 50 %.

[…]

9. Προκειμένου να διευκολυνθεί η μετατροπή του αναλογικού συστήματος στο ψηφιακό σύστημα, η μετάδοση ραδιοτηλεοπτικών προγραμμάτων συνεχίζεται με την εκμετάλλευση εγκαταστάσεων που λειτουργούν νομίμως κατά την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος νόμου […]»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

34 Η διαφορά της κύριας δίκης αφορά την αποκατάσταση της ζημίας που η Centro Europa 7 ισχυρίζεται ότι υπέστη λόγω του ότι δεν της παραχωρήθηκαν από τους εναγομένους της κύριας δίκης ραδιοσυχνότητες για τηλεοπτικές μεταδόσεις σε επίγειες αναλογικές συχνότητες.

35 Στις 28 Ιουλίου 1999, οι αρμόδιες ιταλικές αρχές χορήγησαν στη Centro Europa 7, κατ' εφαρμογή του νόμου 249/1997, άδεια τηλεοπτικών μεταδόσεων σε επίγειες συχνότητες σε εθνικό επίπεδο, η οποία της παρείχε τη δυνατότητα εγκατάστασης και εκμετάλλευσης ενός αναλογικού τηλεοπτικού δικτύου. Η άδεια παρέπεμπε, ως προς την παραχώρηση των ραδιοσυχνοτήτων, στο εθνικό πρόγραμμα κατανομής ραδιοσυχνοτήτων, το οποίο καταρτίστηκε στις 30 Οκτωβρίου 1998. Όμως, σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, το εν λόγω πρόγραμμα δεν υλοποιήθηκε με αποτέλεσμα, μολονότι η Centro Europa 7 διέθετε τη σχετική άδεια, να μην είναι σε θέση να εκπέμπει λόγω μη παραχώρησης των ραδιοσυχνοτήτων.

36 Η Centro Europa 7 άσκησε ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale del Lazio προσφυγή με την οποία ζητούσε, μεταξύ άλλων, την αναγνώριση του δικαιώματός της να της παραχωρηθούν ραδιοσυχνότητες και την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη.

37 Το εν λόγω tribunale απέρριψε την προσφυγή αυτή με απόφαση της 16ης Σεπτεμβρίου 2004.

38 Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι, στο πλαίσιο της προσφυγής που ασκήθηκε κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του Consiglio di Stato από τη Centro Europa 7, οι εναγόμενοι της κύριας δίκης αντιτείνουν, μεταξύ άλλων, τον νόμο 112/2004.

39 Το Consiglio di Stato, διευκρινίζοντας με την εν λόγω απόφαση ότι περιορίζει την εξέταση της προσφυγής στο αίτημα αποζημιώσεως της Centro Europa 7 και ότι δεν πρόκειται να αποφανθεί στην παρούσα φάση επί του αιτήματος χορήγησης ραδιοσυχνοτήτων, παρατηρεί ότι η μη παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων στη Centro Europa 7 οφειλόταν ουσιαστικά σε νομοθετικούς λόγους.

40 Υπενθυμίζει ότι το άρθρο 3, παράγραφος 2, του νόμου 249/1997 παρέχει στους «de facto κατόχους» ραδιοσυχνοτήτων, που βάσει του προγενέστερου καθεστώτος έχουν άδεια ασκήσεως της δραστηριότητάς τους, τη δυνατότητα να συνεχίσουν τις εκπομπές τους μέχρι τη χορήγηση νέων αδειών ή μέχρι την απόρριψη των αιτήσεων χορήγησης νέων αδειών και, σε κάθε περίπτωση, το αργότερο έως τις 30 Απριλίου 1998.

41 Υπενθυμίζει, επίσης, ότι το άρθρο 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997 παρείχε τη δυνατότητα συνέχισης των εν λόγω εκπομπών, παραπέμποντας στην Autorità για τον καθορισμό μιας καταληκτικής ημερομηνίας, υπό την προϋπόθεση και μόνον της ταυτόχρονης μετάδοσης των εκπομπών σε επίγειες ραδιοσυχνότητες μέσω δορυφόρου ή καλωδίου. Λόγω μη καθορισμού καταληκτικής ημερομηνίας από την Autorità, το Corte costituzionale όρισε την 31η Δεκεμβρίου 2003 ως την ημερομηνία κατά την οποία τα προγράμματα που μεταδίδονταν από υπερβαίνοντα το όριο δίκτυα θα έπρεπε να μεταδίδονται αποκλειστικά και μόνο μέσω δορυφόρου ή καλωδίου, έτσι ώστε να μπορούν να ελευθερωθούν, σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, οι ραδιοσυχνότητες που επρόκειτο να παραχωρηθούν στη Centro Europa 7.

42 Ωστόσο, σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, η προθεσμία αυτή δεν τηρήθηκε μετά από την παρέμβαση του εθνικού νομοθέτη, καθόσον το άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος 352/2003, το οποίο μετατράπηκε στον νόμο 43, της 24ης Φεβρουαρίου 2004, παρέτεινε τη δραστηριότητα των υπερβαινόντων το όριο δικτύων μέχρι τη διεξαγωγή έρευνας από την Autorità σχετικά με την ανάπτυξη των τηλεοπτικών ψηφιακών δικτύων, και ακολούθως λόγω του νόμου 112/2004, και ιδίως του άρθρου 23, παράγραφος 5, αυτού.

43 Ο νόμος 112/2004 παρέτεινε, με μηχανισμό γενικής έγκρισης, τη δυνατότητα των υπερβαινόντων το όριο δικτύων να συνεχίσουν τις εκπομπές σε επίγειες ραδιοσυχνότητες μέχρι την υλοποίηση του εθνικού προγράμματος κατανομής ραδιοσυχνοτήτων για την ψηφιακή τηλεόραση, οπότε τα δίκτυα αυτά δεν υποχρεώθηκαν να ελευθερώσουν τις ραδιοσυχνότητες που προορίζονταν να παραχωρηθούν στους κατόχους αδειών.

44 Επομένως ο νόμος αυτός είχε ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με το αιτούν δικαστήριο, τη μη ελευθέρωση των ραδιοσυχνοτήτων που προορίζονταν για τους κατόχους αδειών αναλογικών εκπομπών και την παρεμπόδιση της συμμετοχής στην πειραματική ψηφιακή τηλεόραση άλλων επιχειρήσεων εκτός από αυτές που εξέπεμπαν ήδη de facto σε επίγειες ραδιοσυχνότητες.

45 Αφού η Centro Europa 7 αμφισβήτησε τη συμβατότητα του νομοθετικού διατάγματος 352/2003 και του νόμου 112/2004 με το κοινοτικό δίκαιο, το Consiglio di Stato διερωτάται σχετικά με τη συμμόρφωση της ιταλικής νομοθεσίας, αρχής γενομένης από τον νόμο 249/1997, με τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και περί ανταγωνισμού, με τα άρθρα 8 και 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, με τα άρθρα 5, 7 και 17 της οδηγίας για την αδειοδότηση, καθώς και με την αρχή της πολυφωνίας των πηγών πληροφόρησης, η οποία περιέχεται στο άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, ως γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου.

46 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Εγγυάται το άρθρο 10 της ΕΣΔΑ, όπως κατοχυρώνεται με το άρθρο 6 [ΕΕ], την εξωτερική πολυφωνία στην πληροφόρηση στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα, με συνέπεια να υποχρεώνει τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν πραγματική πολυφωνία και αποτελεσματικό ανταγωνισμό στον τομέα αυτό, που να βασίζεται σε ένα σύστημα ελέγχου των συγκεντρώσεων το οποίο να διασφαλίζει, σε σχέση με την τεχνολογική ανάπτυξη, την πρόσβαση στα δίκτυα και την ύπαρξη πλειόνων φορέων, χωρίς να υπάρχει καμία δυνατότητα να θεωρηθούν νόμιμες οποιεσδήποτε δυοπωλικές διευθετήσεις της αγοράς;

2) Επιβάλλουν οι διατάξεις της Συνθήκης […] που εγγυώνται την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και τον ανταγωνισμό, όπως έχουν ερμηνευθεί από την Επιτροπή με την ερμηνευτική ανακοίνωση της 29ης Απριλίου 2000 σχετικά με τις συμβάσεις παραχώρησης στο κοινοτικό δίκαιο, να διέπονται οι συμβάσεις αυτές από αρχές που να διασφαλίζουν τη μη ύπαρξη διακρίσεων, την ίση μεταχείριση, τη διαφάνεια, την αναλογικότητα και τον σεβασμό των δικαιωμάτων των ιδιωτών; Αντίκεινται στις διατάξεις και στις αρχές αυτές της Συνθήκης οι διατάξεις του ιταλικού δικαίου που περιλαμβάνονται στο άρθρο 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997 και στο άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος [352/2003], καθόσον οι διατάξεις αυτές επέτρεψαν στους εκμεταλλευόμενους τηλεοπτικά δίκτυα που "υπερβαίνουν" τα όρια που θέτει η αντιμονοπωλιακή νομοθεσία να εξακολουθήσουν να ασκούν αδιαλείπτως τη δραστηριότητά τους, με αποτέλεσμα να αποκλείονται οι επιχειρηματίες που, όπως η εφεσείουσα εταιρία, κατέχουν μεν τη σχετική άδεια, η οποία τους χορηγήθηκε κατόπιν κανονικής διαδικασίας βασιζόμενης στον ανταγωνισμό, αλλά δεν έχουν μπορέσει να ασκήσουν τη δραστηριότητα που αφορά η άδεια, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων (εξαιτίας της ανεπάρκειας ή της έλλειψης συχνοτήτων που οφείλεται στην προαναφερθείσα συνέχιση της εκμετάλλευσης των λεγόμενων υπερβαινόντων το όριο δικτύων από τους δικαιούχους των δικτύων αυτών);

3) Επιβάλλει το άρθρο 17 της […] οδηγίας για την αδειοδότηση την απευθείας εφαρμογή της οδηγίας αυτής στην εθνική έννομη τάξη, από τις 25 Ιουλίου 2003,

και επιβάλλει στο κράτος μέλος που έχει χορηγήσει άδειες τηλεοπτικής μετάδοσης (περιλαμβανομένου του δικαιώματος εγκατάστασης δικτύων ή παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής επικοινωνίας ή του δικαιώματος χρήσης συχνοτήτων) την υποχρέωση προσαρμογής των αδειών αυτών στην κοινοτική ρύθμιση; Συνεπάγεται η υποχρέωση αυτή ότι είναι αναγκαίο να παραχωρούνται πράγματι οι ραδιοσυχνότητες που είναι απαραίτητες για την άσκηση της δραστηριότητας αυτής;

4) Αντίκειται στο άρθρο 9 της […] οδηγίας-πλαισίου και στο άρθρο 5 της οδηγίας για την αδειοδότηση, τα οποία προβλέπουν δημόσιες, διαφανείς και αμερόληπτες διαδικασίες (άρθρο 5), οι οποίες να διεξάγονται με βάση αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια (άρθρο 9), το σύστημα γενικής έγκρισης που προβλέπει το εθνικό δίκαιο (άρθρο 23, παράγραφος 5, του νόμου 112/2004) και το οποίο, επιτρέποντας τη συνέχιση της εκμετάλλευσης των λεγόμενων «υπερβαινόντων το όριο» δικτύων, τα οποία δεν επελέγησαν με διαγωνισμό, καταλήγει να βλάπτει τα δικαιώματα που έχουν άλλες επιχειρήσεις βάσει της κοινοτικής νομοθεσίας (του άρθρου 17, παράγραφος 2, της […] οδηγίας για την αδειοδότηση), από τις οποίες αφαιρείται, μολονότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν επιλεγεί κατόπιν διαδικασιών με βάση τον ανταγωνισμό, κάθε δυνατότητα να ασκήσουν τη δραστηριότητά τους;

5) Επιβάλλουν στα κράτη μέλη το άρθρο 9 της [οδηγίας-πλαισίου], τα άρθρα 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση και το άρθρο 4 της [σχετικής με τον ανταγωνισμό] οδηγίας την υποχρέωση να μεριμνήσουν ώστε να παύσει, τουλάχιστον από τις 25 Ιουλίου 2003 (άρθρο 17 οδηγίας για την αδειοδότηση), η κατάσταση που χαρακτηρίζεται από την de facto κατάληψη των ραδιοσυχνοτήτων (τη λειτουργία εγκαταστάσεων χωρίς τη χορήγηση γενικής ή ειδικής άδειας κατόπιν σύγκρισης των υποψηφίων) που αφορούν τηλεοπτικές δραστηριότητες, όπως η κρίσιμη εν προκειμένω, έτσι ώστε να μην αναπτύσσεται η δραστηριότητα αυτή κατά παράβαση των αδειών που έχει χορηγήσει το ίδιο το κράτος μέλος μετά από δημόσιο διαγωνισμό αλλά και πέρα από κάθε ορθό προγραμματισμό των εναέριων συχνοτήτων και πέρα από οποιαδήποτε λογική για την ενίσχυση της πολυφωνίας;

6) Μήπως το κράτος μέλος μπορούσε και μπορεί να επικαλείται την παρέκκλιση που προβλέπουν το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της […] οδηγίας για την αδειοδότηση και το άρθρο 4 της [σχετικής με τον ανταγωνισμό] οδηγίας μόνο με σκοπό την προστασία της πολυφωνίας στην πληροφόρηση και τη διασφάλιση της προστασίας της πολιτιστικής ή γλωσσικής πολυμορφίας και όχι υπέρ των εκμεταλλευόμενων δίκτυα που υπερβαίνουν τα όρια που προβλέπει ήδη η εθνική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία;

7) Πρέπει το κράτος μέλος, προκειμένου να επικαλεστεί την παρέκκλιση που προβλέπει το άρθρο 5 της οδηγίας [για την αδειοδότηση], να εκθέσει τους σκοπούς που επιδιώκει στην πραγματικότητα η εθνική ρύθμιση που προβλέπει την παρέκκλιση;

8) Μπορεί η παρέκκλιση αυτή να εφαρμόζεται πέρα από την περίπτωση του φορέα της ραδιοτηλεοπτικής δημόσιας υπηρεσίας (στην Ιταλία, της RAI) ακόμη και υπέρ ιδιωτικών φορέων που δεν έχουν ανακηρυχθεί πλειοδότες ή μειοδότες σε διαγωνισμό, άρα σε βάρος επιχειρήσεων στις οποίες, αντίθετα, έχει χορηγηθεί νομότυπα άδεια κατόπιν διαγωνισμού;

9) Μήπως το κανονιστικό πλαίσιο που προκύπτει από το πρωτογενές και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο, σκοπός του οποίου είναι η διασφάλιση αποτελεσματικού ανταγωνισμού (workable competition) και στον τομέα της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς, έπρεπε να επιβάλει στον εθνικό νομοθέτη να αποφύγει να συνδυάσει την παράταση της ισχύος του παλαιού μεταβατικού [αναλογικού] συστήματος με την έναρξη της εφαρμογής του επίγειου ψηφιακού συστήματος, καθόσον μόνο στην περίπτωση της εγκατάλειψης των επίγειων αναλογικών εκπομπών (με τη συνακόλουθη γενικευμένη μετάβαση στις ψηφιακές εκπομπές) θα ήταν δυνατή η ελευθέρωση ραδιοσυχνοτήτων και η ανακατανομή τους για διάφορες χρήσεις, ενώ στην περίπτωση της έναρξης απλώς της διαδικασίας μετάβασης στην επίγεια ψηφιακή ραδιοτηλεόραση υπάρχει ο κίνδυνος να επιταθεί ακόμη περισσότερο η έλλειψη διαθέσιμων ραδιοσυχνοτήτων, η οποία οφείλεται στην παράλληλη αναλογική και ψηφιακή εκπομπή;

10) Τέλος, διασφαλίζει την απαιτούμενη κατά το κοινοτικό δίκαιο προστασία της πολυφωνίας των πηγών πληροφόρησης και του ανταγωνισμού στον ραδιοτηλεοπτικό τομέα η εθνική ρύθμιση —όπως ο νόμος 112/2004— που προβλέπει ένα νέο όριο, ίσο με το 20 % των πόρων, υπολογιζόμενο σε μια νέα διευρυμένη βάση [το ΟΣΥ (ολοκληρωμένο σύστημα υπηρεσιών) του άρθρου 2, στοιχείο g, και του άρθρου 15 του νόμου 112/2004], που περιλαμβάνει επίσης δραστηριότητες που δεν επηρεάζουν την πολυφωνία των πηγών πληροφόρησης, ενώ η «σχετική αγορά» στην αντιμονοπωλιακή νομοθεσία προσδιορίζεται κανονικά με βάση μια διαφοροποίηση των αγορών του τηλεοπτικού τομέα, αφού γίνεται διάκριση ακόμη και μεταξύ συνδρομητικής τηλεόρασης και μη συνδρομητικών τηλεοράσεων [βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της Επιτροπής της 21ης Μαρτίου 2000, με την οποία αναγνωρίστηκε το συμβατό ορισμένης συγχώνευσης με την κοινή αγορά στην υπόθεση COMP/JV. 37 — BSkyB/Kirch Pay TV, με βάση τον κανονισμό (ΕΟΚ) 4064/89 του Συμβουλίου, και την απόφαση της Επιτροπής της 2ας Απριλίου 2003, με την οποία αναγνωρίστηκε το συμβατό ορισμένης συγχώνευσης με την κοινή αγορά και τη Συμφωνία για τον ΕΟΧ στην υπόθεση COMP/M.2876 — Newscorp/Telepiù];»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

47 Με τα ερωτήματα που υπέβαλε, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν από το Δικαστήριο να αποφανθεί σχετικά με την ερμηνεία των διατάξεων της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών και ελεύθερου ανταγωνισμού, της οδηγίας-πλαισίου, της οδηγίας για την αδειοδότηση, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας, καθώς και του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 6 ΕΕ.

Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου και του παραδεκτού των προδικαστικών ερωτημάτων

48 Καταρχάς, διαπιστώνεται, πρώτον, ότι με ορισμένα ερωτήματά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί από το Δικαστήριο να αποφανθεί εάν ορισμένες διατάξεις της οικείας ιταλικής νομοθεσίας είναι συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο.

49 Πάντως, το Δικαστήριο δεν είναι αρμόδιο να αποφανθεί, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, επί της συμβατότητας της εθνικής νομοθεσίας με το κοινοτικό δίκαιο, ούτε να ερμηνεύσει εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις (βλ. αποφάσεις της 9ης Σεπτεμβρίου 2003, C-151/02, Jaeger, Συλλογή 2003, σ. I-8389, σκέψη 43, καθώς και της 23ης Μαρτίου 2006, C-237/04, Enirisorse, Συλλογή 2006, σ. I-2843, σκέψη 24, και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

50 Το Δικαστήριο, πάντως, έχει κρίνει επανειλημμένα ότι είναι αρμόδιο να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα σχετικά με το κοινοτικό δίκαιο ερμηνευτικά στοιχεία στα οποία μπορεί να στηριχθεί για να εκτιμήσει κατά πόσον οι διατάξεις αυτές συμβιβάζονται προς το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να εκδώσει απόφαση επί της υποθέσεως της οποίας επιλαμβάνεται (βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 15ης Δεκεμβρίου 1993, C-292/92, Hónermund κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-6787, σκέψη 8, και την προαναφερθείσα στη σκέψη 24 απόφαση Enirisorse).

51 Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο πρέπει να περιοριστεί στην εξέταση των διατάξεων του κοινοτικού δικαίου, παρέχοντας μια ερμηνεία που θα είναι χρήσιμη στο αιτούν δικαστήριο, στο οποίο εναπόκειται να εκτιμήσει τη συμβατότητα των εθνικών νομοθετικών διατάξεων με το κοινοτικό δίκαιο, προκειμένου να αποφανθεί επί της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιόν του.

52 Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, απόκειται αποκλειστικά στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της μέλλουσας να εκδοθεί δικαστικής αποφάσεως, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιομορφίες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα μιας προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του αποφάσεως όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1995, C-415/93, Bosman, Συλλογή 1995, σ. I-4921, σκέψη 59 και της 15ης Ιουνίου 2006, C-466/04, Acereda Herrera, Συλλογή 2006, σ. I-5341, σκέψη 47).

53 Εντούτοις, το Δικαστήριο αδυνατεί να απαντήσει σε προδικαστικό ερώτημα υποβληθέν από εθνικό δικαστήριο όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία ενός

κοινοτικού κανόνα που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά ή νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν (προαναφερθείσα στη σκέψη 61 απόφαση Bosman, προαναφερθείσα στη σκέψη 48 απόφαση Acereda Herrera και απόφαση της 5ης Δεκεμβρίου 2006, C-94/04 και C-202/04, Cipolla κ.λπ., Συλλογή 2006, σ. I-11421, σκέψη 25).

54 Συναφώς, από την απόφαση περί παραπομπής πρέπει να προκύπτουν οι συγκεκριμένοι λόγοι που ώθησαν το εθνικό δικαστήριο να διερωτηθεί επί της ερμηνείας του κοινοτικού δικαίου και να κρίνει αναγκαία την υποβολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο. Στο πλαίσιο αυτό, είναι απολύτως απαραίτητο το εθνικό δικαστήριο να παράσχει ορισμένες, τουλάχιστον, διευκρινίσεις σε σχέση με τους λόγους που επέλεξε τις κοινοτικές διατάξεις των οποίων την ερμηνεία ζητεί, καθώς και με τον σύνδεσμο που υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοζόμενης επί της διαφοράς της κύριας δίκης εθνικής νομοθεσίας (διάταξη της 7ης Απριλίου 1995, C-167/94, Grau Gomis κ.λπ., Συλλογή 1995, σ. I-1023, σκέψη 9, αποφάσεις της 6ης Δεκεμβρίου 2005, C-453/03, C-11/04, C-12/04 και C-194/04, ABNA κ.λπ., Συλλογή 2005, σ. I-10423, σκέψη 46, της 6ης Μαρτίου 2007, C-338/04, C-359/04 και C-360/04, Placanica κ.λπ., Συλλογή 2007, σ. I-1891, σκέψη 34, καθώς και της 19ης Απριλίου 2007, C-295/05, Asemfo, Συλλογή 2007, σ. I-2999, σκέψη 33).

55 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όσον αφορά το δέκατο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο δεν παρέχει κανένα στοιχείο σχετικό με τις διατάξεις του κοινοτικού δικαίου των οποίων την ερμηνεία ζητεί και καμία εξήγηση σχετικά με τον σύνδεσμο που υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της διαφοράς της κύριας δίκης ή του αντικειμένου της εν λόγω διαφοράς.

56 Ως εκ τούτου, το δέκατο ερώτημα είναι απαράδεκτο.

57 Τρίτον, υπενθυμίζεται ότι το εθνικό δικαστήριο, λόγω της ανάγκης να δοθεί ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου η οποία θα είναι επωφελής γι' αυτό, πρέπει να προσδιορίζει το πραγματικό και κανονιστικό πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσονται τα

ερωτήματα που θέτει ή, τουλάχιστον, να διευκρινίζει τις πραγματικές συγκυρίες τις οποίες αφορούν τα ερωτήματα αυτά (αποφάσεις της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-320/90 έως C-322/90, Telemarsicabruzzo κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-393, σκέψη 6, της 14ης Ιουλίου 1998, C-341/95, Bettati, Συλλογή 1998, σ. I-4355, σκέψη 67, της 21ης Σεπτεμβρίου 1999, Albany International, C-67/96, Συλλογή 1999, σ. I-5751, σκέψη 39, και προαναφερθείσα στη σκέψη 25 Cipolla κ.λπ.).

58 Οι απαιτήσεις αυτές έχουν όλως ιδιαίτερη σημασία στον τομέα του ανταγωνισμού, ο οποίος χαρακτηρίζεται από περίπλοκες πραγματικές και νομικές καταστάσεις (προπαρατεθείσες αποφάσεις Telemarsicabruzzo κ.λπ., σκέψη 7, Bettati, σκέψη 68, και Albany International, σκέψη 39).

59 Πάντως στην υπό κρίση υπόθεση, όπως επισημαίνει ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 27 των προτάσεών του, φαίνεται ότι, όταν το αιτούν δικαστήριο ζητεί, με το δεύτερο ερώτημά του, την ερμηνεία των κανόνων της Συνθήκης περί ανταγωνισμού, έχει κατά νου το άρθρο 86, παράγραφος 1, ΕΚ, σε συνδυασμό με το άρθρο 82 ΕΚ.

60 Σύμφωνα με τη νομολογία του Δικαστηρίου, ένα κράτος μέλος παραβιάζει τις επιβαλλόμενες από αυτές τις δύο διατάξεις απαγορεύσεις, όταν η σχετική επιχείρηση οδηγείται, απλώς και μόνο με την άσκηση των ειδικών ή αποκλειστικών δικαιωμάτων που της έχουν χορηγηθεί, σε καταχρηστική εκμετάλλευση της δεσπόζουσας θέσης της ή όταν τα δικαιώματα αυτά είναι ικανά να δημιουργήσουν μια κατάσταση εντός της οποίας η επιχείρηση αυτή οδηγείται σε τέτοια καταχρηστική συμπεριφορά (αποφάσεις της 12ης Σεπτεμβρίου 2000, C-180/98 έως C-184/98, Pavlov κ.λπ., Συλλογή 2000, σ. I-6451 σκέψη 127, της 25ης Οκτωβρίου 2001, C-475/99, Ambulanz Glöckner, Συλλογή 2001, σ. I-8089, σκέψη 39, και της 30ής Μαρτίου 2006, C-451/03, Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, Συλλογή 2006, σ. I-2941, σκέψη 23).

61 Πάντως, η απόφαση περί παραπομπής δεν περιέχει κανένα στοιχείο σχετικό, μεταξύ άλλων, με τον ορισμό της σχετικής αγοράς, τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς που διαθέτουν οι διάφορες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην αγορά αυτή και την υποτιθέμενη κατάχρηση δεσπόζουσας θέσης.

62 Συνεπώς, πρέπει να θεωρηθεί ότι, όσον αφορά τις διατάξεις της Συνθήκης περί ελεύθερου ανταγωνισμού, το δεύτερο ερώτημα είναι απαράδεκτο (βλ., συναφώς, απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2005, C-134/03, Viacom Outdoor, Συλλογή 2005, σ. I-1167, σκέψεις 25 έως 29).

63 Για τους ίδιους λόγους πρέπει να κριθεί απαράδεκτο και το ένατο ερώτημα.

64 Τέταρτον, πρέπει να εξεταστεί εάν, στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί του άρθρου 49 ΕΚ, καθόσον είναι γεγονός ότι όλα τα στοιχεία της διαφοράς της κύριας δίκης περιορίζονται στο εσωτερικό ενός μόνον κράτους μέλους.

65 Πράγματι, μια εθνική νομοθεσία όπως η επίμαχη της κύριας δίκης, που εφαρμόζεται αδιακρίτως τόσο επί Ιταλών υπηκόων όσο και επί υπηκόων άλλων κρατών μελών, ενδέχεται, κατά κανόνα, να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών μόνον αν εφαρμόζεται σε καταστάσεις που έχουν σχέση με το ενδοκοινοτικό εμπόριο (αποφάσεις της 15ης Δεκεμβρίου 1982, 286/81, Oosthoek's Uitgeversmaatschappij, Συλλογή 1982, σ. 4575, σκέψη 9, και της 11ης Σεπτεμβρίου 2003, C-6/01, Anomar κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-8621, σκέψη 39).

66 Πάντως, η παροχή των οικείων υπηρεσιών στην υπόθεση της κύριας δίκης θα μπορούσε κάλλιστα να ενδιαφέρει επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε άλλα κράτη μέλη πλην της Ιταλικής Δημοκρατίας (βλ., σχετικώς, αποφάσεις της 25ης Απριλίου 1996, C-87/94, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 1996, σ. I-2043, σκέψη 33, και της 13ης Οκτωβρίου 2005, C-458/03, Parking Brixen, Συλλογή 2005, σ. I-8585, σκέψη 55).

67 Η διαπίστωση μιας σχέσης με το ενδοκοινοτικό εμπόριο τεκμαίρεται εάν η οικεία αγορά παρουσιάζει βέβαιο διασυνοριακό ενδιαφέρον (απόφαση της 13ης Νοεμβρίου 2007, C-507/03, Επιτροπή κατά Ιρλανδίας, Συλλογή 2007, σ. I-9777, σκέψη 29), γεγονός το οποίο εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να διαπιστώσει.

68 Σε κάθε περίπτωση, πρέπει να δοθεί απάντηση στο δεύτερο ερώτημα που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο, στην υπό κρίση υπόθεση, σχετικά με το άρθρο 49 ΕΚ.

69 Πράγματι, η απάντηση στο ερώτημα αυτό θα μπορούσε να είναι χρήσιμη στο αιτούν δικαστήριο, στην περίπτωση όπου το εθνικό του δίκαιο επέβαλλε να απολαύει ο Ιταλός υπήκοος των ιδίων δικαιωμάτων με αυτά που υπήκοος άλλου κράτους μέλους θα αντλούσε από το κοινοτικό δίκαιο στο πλαίσιο της ίδιας κατάστασης (αποφάσεις της 5ης Δεκεμβρίου 2000, C-448/98, Guimont, Συλλογή 2000, σ. I-10663, σκέψη 23, της 5ης Μαρτίου 2002, C-515/99, C-519/99 έως C-524/99 και C-526/99 έως C-540/99, Reisch κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-2157, σκέψη 26, προπαρατεθείσα στη σκέψη 41 Anomar κλ.π., προπαρατεθείσα στη σκέψη 29 Servizi Ausiliari Dottori Commercialisti, και προπαρατεθείσα στη σκέψη 30 Cipolla κ.λπ.).

70 Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο είναι αρμόδιο να αποφανθεί επί της ερμηνείας του άρθρου 49 ΕΚ.

71 Επομένως, το δεύτερο ερώτημα, που αφορά το άρθρο 49 ΕΚ, είναι παραδεκτό.

Επί του δεύτερου, τέταρτου και πέμπτου ερωτήματος

72 Με το δεύτερο, τέταρτο και πέμπτο ερώτημα ερωτάται κατ' ουσίαν εάν οι διατάξεις του άρθρου 49 ΕΚ ή του ΝΚΚΠ απαγορεύουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές

μεταδόσεις, εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται τη λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν τις σχετικές άδειες.

73 Ασφαλώς, στο πλαίσιο του δεύτερου ερωτήματος, το Δικαστήριο καλείται να απαντήσει, υπό το πρίσμα του άρθρου 49 ΕΚ, στο μέτρο που το ερώτημα αυτό αφορά την ιταλική νομοθεσία και δη το άρθρο 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997, που είναι προγενέστερος της θέσης σε ισχύ του ΝΚΚΠ, όπως προκύπτει από τα άρθρα 28, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, 18, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 9 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

74 Ομοίως, το τέταρτο και το πέμπτο ερώτημα αφορούν μόνον το ΝΚΚΠ, καθόσον έχουν σχέση με τη μεταγενέστερη της ημερομηνίας θέσης σε ισχύ του ΝΚΚΠ εθνική νομοθεσία, ήτοι με τις διατάξεις του νόμου 112/2004.

75 Πάντως, αφενός, το δεύτερο ερώτημα αφορά επίσης τη μεταγενέστερη της ημερομηνίας θέσης σε ισχύ του ΝΚΚΠ ιταλική νομοθεσία, ήτοι το άρθρο 1 του νομοθετικού διατάγματος 352/2003.

76 Αφετέρου, όπως υποστήριξε η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, το ΝΚΚΠ υλοποίησε τις διατάξεις της Συνθήκης, και ειδικότερα τις διατάξεις περί ελεύθερης παροχής υπηρεσιών, στον τομέα των δικτύων και των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, που ορίζονται στα άρθρα 2, στοιχεία α΄ και γ΄, της οδηγίας-πλαισίου, 2, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 1, σημεία 1 και 3, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

77 Επομένως, το δεύτερο, τέταρτο και πέμπτο ερώτημα πρέπει να εξεταστούν συνολικά, διευκρινίζεται δε ότι η απάντηση που θα δοθεί αναφορικά με το ΝΚΚΠ ασκεί επιρροή μόνον από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του, η οποία αναφέρεται στα άρθρα 28, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, 18, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση, και 9 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

78 Προκειμένου να δοθεί στο αιτούν δικαστήριο χρήσιμη απάντηση επί των ερωτημάτων αυτών, πρέπει να υπενθυμισθεί ότι η Συνθήκη δεν επιβάλλει την ολοκληρωτική κατάργηση των κρατικών μονοπωλίων εμπορικού χαρακτήρα, αλλά επιτάσσει τη ρύθμισή τους κατά τρόπον ώστε να αποκλείεται, ως προς τους όρους εφοδιασμού και διάθεσης, οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ υπηκόων των κρατών μελών (απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 1997, C-189/95, Franzén, Συλλογή 1997, σ. I-5909, σκέψη 38 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

79 Πάντως, το άρθρο 49 ΕΚ απαγορεύει την εφαρμογή οποιασδήποτε εθνικής ρύθμισης που έχει ως αποτέλεσμα να καθίσταται η παροχή υπηρεσιών μεταξύ κρατών μελών δυσκολότερη απ' ό,τι η παροχή υπηρεσιών που πραγματοποιείται αποκλειστικά στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους (βλ. απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2005, C-544/03 και C-545/03, Mobistar και Belgacom Mobile, Συλλογή 2005, σ. I-7723, σκέψη 30).

80 Στον τομέα των δικτύων και των υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, οι εν λόγω αρχές υλοποιήθηκαν από το ΝΚΚΠ.

81 Το άρθρο 8 της οδηγίας-πλαισίου υποχρεώνει κατ' ουσίαν τα κράτη μέλη να διασφαλίζουν ότι οι εθνικές ρυθμιστικές αρχές λαμβάνουν κάθε εύλογο μέτρο που σκοπεί στην προαγωγή του ανταγωνισμού κατά την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εξασφαλίζοντας ότι δεν υφίσταται στρέβλωση ούτε περιορισμός του ανταγωνισμού στον τομέα των ηλεκτρονικών επικοινωνιών και αίροντας τα τελευταία εμπόδια στην παροχή των εν λόγω υπηρεσιών σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

82 Ομοίως, το άρθρο 2, παράγραφος 2, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας υποχρεώνει τα κράτη μέλη να λαμβάνουν όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν σε κάθε επιχείρηση το δικαίωμα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών ή εγκατάστασης ή επέκτασης ή λειτουργίας δικτύων ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

83 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση υποχρεώνει, επίσης, τα κράτη μέλη να εγγυώνται την ελευθερία παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών και απαγορεύει την παρεμπόδιση της εκ μέρους των επιχειρήσεων παροχής δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, εκτός εάν τούτο είναι απαραίτητο για τους λόγους που εκτίθενται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, ΕΚ.

84 Προς τούτο, το άρθρο 3, παράγραφος 2, της οδηγίας για την αδειοδότηση διευκρινίζει ότι η παροχή δικτύων ή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών επιτρέπεται μόνον κατόπιν χορηγήσεως γενικής άδειας.

85 Στο σημείο αυτό, πρέπει να διευκρινιστεί ότι στον τομέα των ραδιοτηλεοπτικών εκπομπών, μεταξύ άλλων, η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, που προβλέπεται στο άρθρο 49 ΕΚ και υλοποιείται στον τομέα αυτό από το ΝΚΚΠ, επιτάσσει όχι μόνον τη χορήγηση αδειών εκπομπής, αλλά και την παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων εκπομπής.

86 Πράγματι, μια επιχείρηση δεν μπορεί να ασκεί αποτελεσματικά τα δικαιώματα που αντλεί από το κοινοτικό δίκαιο αναφορικά με την πρόσβαση στην αγορά τηλεοπτικών μεταδόσεων εξαιτίας της έλλειψης ραδιοσυχνοτήτων εκπομπής.

87 Προς τούτο, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη εξασφαλίζουν την ουσιαστική διαχείριση των ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών στην επικράτειά τους».

88 Ομοίως, το άρθρο 5, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση ορίζει ότι, όταν είναι δυνατόν, ιδίως όπου είναι αμελητέος ο κίνδυνος επιβλαβών παρεμβολών, τα κράτη μέλη δεν εξαρτούν τη χρήση ραδιοσυχνοτήτων από τη χορήγηση ατομικών δικαιωμάτων χρήσης, αλλά συμπεριλαμβάνουν στη γενική άδεια τους όρους για τη χρήση των εν λόγω ραδιοσυχνοτήτων.

89 Εξάλλου, το άρθρο 4, σημείο 1, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας απαγορεύει στα κράτη μέλη τη χορήγηση αποκλειστικών ή ειδικών δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών.

90 Στην υπό κρίση υπόθεση, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν για τη χορήγηση ραδιοσυχνοτήτων με σκοπό τη λειτουργία στην αγορά αναλογικών τηλεοπτικών μεταδόσεων.

91 Στην πραγματικότητα, αφενός, το αιτούν δικαστήριο δεν ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν βάσει του νόμου 249/1997, για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας στην αγορά αναλογικών τηλεοπτικών εκπομπών. Τα κριτήρια αυτά δεν αμφισβητήθηκαν ούτε από τη Centro Europa 7, ούτε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ούτε με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο η Centro Europa 7, στην οποία παραχωρήθηκε σχετική άδεια κατ' εφαρμογή των εν λόγω κριτηρίων.

92 Επομένως, παρέλκει η απόφανση του Δικαστηρίου επί των κριτηρίων αυτών.

93 Το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς τη συμβατότητα του νόμου 249/1997 με το κοινοτικό δίκαιο μόνον όσον αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 7, του νόμου αυτού, το οποίο θέσπισε ένα μεταβατικό καθεστώς υπέρ των υφιστάμενων δικτύων, που είχε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της πρόσβασης στην επίμαχη αγορά των επιχειρήσεων που δεν διέθεταν ραδιοσυχνότητες, όπως η Centro Europa 7.

94 Αφετέρου, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με τα κριτήρια που εφαρμόστηκαν, βάσει του νόμου 112/2004, για τη χορήγηση αδειών λειτουργίας στην αγορά ψηφιακών και αναλογικών τηλεοπτικών εκπομπών, στο μέτρο που αυτά εδραίωσαν το μεταβατικό καθεστώς υπέρ των υφιστάμενων δικτύων του άρθρου 1 του νομοθετικού διατάγματος 352/2003, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την μη παραχώρηση, σε επιχειρήσεις που διέθεταν άδειες κατ' εφαρμογή του νόμου 249/1997, ραδιοσυχνοτήτων για τη λειτουργία τους στην αγορά των αναλογικών τηλεοπτικών εκπομπών.

95 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι η διαδοχική εφαρμογή μεταβατικών συστημάτων προς όφελος των υφιστάμενων δικτύων, βάσει των άρθρων 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997 και 1 του νομοθετικού διατάγματος 352/2003, είχε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση της πρόσβασης στην επίμαχη αγορά επιχειρήσεων που διέθεταν ραδιοσυχνότητες εκπομπής.

96 Πρέπει επίσης να γίνει δεκτό ότι, παρέχοντας μια γενική άδεια λειτουργίας στην αγορά των υπηρεσιών ραδιοτηλεοπτικών μεταδόσεων μόνον υπέρ των υφιστάμενων δικτύων, το άρθρο 23, παράγραφος 5, του νόμου 112/2004 παγίωσε το περιοριστικό αποτέλεσμα που διαπιστώθηκε με την προηγούμενη σκέψη.

97 Πράγματι, περιορίζοντας, αφενός, de facto τον αριθμό των επιχειρήσεων που μπορούν να εκπέμπουν στην επίμαχη αγορά, τα μέτρα αυτά είναι και/ή ήταν ικανά να αποτελέσουν τροχοπέδη στην παροχή υπηρεσιών στον τομέα των τηλεοπτικών μεταδόσεων.

98 Αφετέρου, τα μέτρα αυτά έχουν και/ή είχαν ως αποτέλεσμα την παγιοποίηση των δομών της εθνικής αγοράς και την προστασία της θέσης των ημεδαπών επιχειρήσεων που ήδη δραστηριοποιούνταν στην εν λόγω αγορά.

99 Συνεπώς, το άρθρο 49 ΕΚ και, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, τα άρθρα 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, 5, παράγραφος 1, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 4, σημείο 1, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας απαγορεύουν τέτοιου είδους μέτρα, εκτός εάν τα μέτρα αυτά είναι δικαιολογημένα.

100 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι ένα καθεστώς αδειών που περιορίζει τον αριθμό των επιχειρήσεων στην εθνική επικράτεια μπορεί να δικαιολογηθεί για λόγους δημοσίου συμφέροντος (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα στη σκέψη 53 απόφαση Placanica κ.λπ.), εφόσον οι περιορισμοί που απορρέουν από αυτό είναι εύλογοι και δεν βαίνουν πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των εν λόγω στόχων.

101 Συγκεκριμένα, το ΝΚΚΠ παρέχει ρητά στα κράτη μέλη, δυνάμει του άρθρου 1, παράγραφος 3, της οδηγίας-πλαισίου, τη δυνατότητα να λαμβάνουν ή να διατηρούν, σεβόμενα το κοινοτικό δίκαιο, μέτρα για την επίτευξη στόχων γενικού συμφέροντος σχετικών, μεταξύ άλλων, με την πολιτική στον οπτικοακουστικό τομέα.

102 Ομοίως, το άρθρο 5, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας για την αδειοδότηση παρέχει στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να χορηγούν δικαιώματα χρήσης ραδιοσυχνοτήτων σε ατομική βάση ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της αποδοτικής χρήσης των ραδιοσυχνοτήτων, όπως ορίζει η οδηγία-πλαίσιο.

103 Πάντως, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 34 έως 37 των προτάσεών του, για να είναι δικαιολογημένο ένα τέτοιου είδους καθεστώς, το οποίο καταρχήν θίγει το άρθρο 49 ΕΚ και το ΝΚΚΠ, πρέπει όχι μόνον να υπακούει στους

στόχους γενικού συμφέροντος, αλλά και να έχει διαρρυθμιστεί βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων (βλ., σχετικώς, προπαρατεθείσα στη σκέψη 49 απόφαση Placanica κ.λπ., και την εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

104 Έτσι, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου προβλέπει ότι τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η κατανομή και η παραχώρηση των ραδιοσυχνοτήτων από τις εθνικές κανονιστικές αρχές βασίζονται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια.

105 Επιπλέον, όταν είναι αναγκαία η χορήγηση ατομικών δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, τα δικαιώματα αυτά πρέπει να παρέχονται, σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για την αδειοδότηση, «μέσω ανοικτών, διαφανών και αμερόληπτων διαδικασιών».

106 Ομοίως, δυνάμει του άρθρου 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση, «εάν απαιτείται περιορισμός της παροχής δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων, τα κράτη μέλη παρέχουν τα εν λόγω δικαιώματα βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων επιλογής».

107 Η απαίτηση αυτή επιβεβαιώνεται από το άρθρο 4, σημείο 2, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας, σύμφωνα με το οποίο «η παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων για τις υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών βασίζεται σε αντικειμενικά, διαφανή, αμερόληπτα και αναλογικά κριτήρια».

108 Στην υπόθεση της κύρια δίκης, από τα στοιχεία που παρέσχε το αιτούν δικαστήριο προκύπτει ότι, κατ' εφαρμογή του νόμου 249/1997, η παραχώρηση ραδιοσυχνοτήτων σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων δεν υλοποιήθηκε σύμφωνα με τα εν λόγω κριτήρια.

109 Πράγματι, αφενός, οι εν λόγω ραδιοσυχνότητες παραχωρήθηκαν de facto σε υφιστάμενα δίκτυα κατ' εφαρμογή του μεταβατικού καθεστώτος του άρθρου 3, παράγραφος 7, του νόμου 249/1997, μολονότι σε ορισμένα από τα εν λόγω δίκτυα δεν είχαν χορηγηθεί άδειες βάσει του νόμου αυτού.

110 Αφετέρου, σε επιχειρήσεις όπως η Centro Europa 7 δεν παραχωρήθηκαν ραδιοσυχνότητες, μολονότι τους είχαν χορηγηθεί άδειες βάσει του εν λόγω νόμου.

111 Κατά συνέπεια, ανεξαρτήτως των στόχων που επιδιώκονται με τον νόμο 249/1997 όσον αφορά το καθεστώς χορήγησης ραδιοσυχνοτήτων σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων, πρέπει να θεωρηθεί ότι το άρθρο 49 ΕΚ δεν επιτρέπει το καθεστώς αυτό.

112 Η ίδια εκτίμηση ισχύει όσον αφορά το καθεστώς χορήγησης ραδιοσυχνοτήτων σε περιορισμένο αριθμό επιχειρήσεων κατ' εφαρμογή του νόμου 112/2004, υπό την έννοια ότι το καθεστώς αυτό δεν εφαρμόστηκε βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων, κατά παράβαση του άρθρου 49 ΕΚ και κατά παράβαση, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, του άρθρου 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, των άρθρων 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, και 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση, και του άρθρου 4, σημείο 2, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

113 Πράγματι, κατ' εφαρμογή του νόμου 112/2004, οι ραδιοσυχνότητες χορηγήθηκαν σε υφιστάμενα δίκτυα τα οποία είχαν την άδεια να εκπέμπουν, κατ' εφαρμογή του μεταβατικού καθεστώτος του άρθρου 1 του νομοθετικού διατάγματος 352/2003, με το οποίο παρατάθηκε το μεταβατικό καθεστώς που είχε θεσπίσει ο νόμος 249/1997.

114 Σε κάθε περίπτωση, οι ως άνω διαπιστωθέντες περιορισμοί δεν μπορούν να δικαιολογηθούν από την ανάγκη διασφάλισης της ταχείας μετάβασης στις ψηφιακές τηλεοπτικές μεταδόσεις.

115 Πράγματι, ανεξάρτητα από το ζήτημα εάν ο στόχος αυτός συνιστά στόχο γενικού συμφέροντος που μπορεί να δικαιολογήσει τέτοιου είδους περιορισμούς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως ορθά επισήμανε η Επιτροπή με τις παρατηρήσεις που υπέβαλε στο Δικαστήριο, η ιταλική νομοθεσία και ειδικότερα ο νόμος 112/2004 δεν περιορίζεται μόνο στο να χορηγεί σε υφιστάμενες επιχειρήσεις ένα δικαίωμα προτεραιότητας στην απόκτηση ραδιοσυχνοτήτων, αλλά επιπλέον τους παρέχει το δικαίωμα αυτό κατ' αποκλειστικότητα, χωρίς κανένα χρονικό περιορισμό, με τη μορφή προνομίου που χορηγείται στις εν λόγω επιχειρήσεις και χωρίς να προβλέπεται η υποχρέωση επιστροφής των ραδιοσυχνοτήτων που υπερβαίνουν το όριο μετά τη μετάβαση στις ψηφιακές τηλεοπτικές μεταδόσεις.

116 Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των ως άνω εκτιμήσεων, πρέπει να δοθεί ως συνολική απάντηση στο δεύτερο, τέταρτο και πέμπτο ερώτημα ότι το άρθρο 49 ΕΚ και, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, τα άρθρα 5, παράγραφοι 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, και 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση, καθώς και το άρθρο 4, της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές μεταδόσεις, εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται την αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων.

Επί του πρώτου και του τρίτου ερωτήματος

117 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν το Δικαστήριο εάν οι διατάξεις του άρθρου 10 της ΕΣΔΑ, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 6 ΕΕ, απαγορεύουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές μεταδόσεις, εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται την λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες, όπως η Centro Europa 7.

118 Με το τρίτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά το Δικαστήριο σχετικά με την υποχρέωση του κράτους μέλους που έχει χορηγήσει άδειες για τηλεοπτικές μεταδόσεις, η οποία απορρέει από το ενδεχόμενο άμεσο αποτέλεσμα του άρθρου 17 της οδηγίας για την αδειοδότηση, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του, να καταστήσει τις εν λόγω άδειες συμβατές με το κοινοτικό δίκαιο και, συνεπώς, να παραχωρήσει στη Centro Europa 7 τις αναγκαίες ραδιοσυχνότητες εκπομπής για την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας.

119 Με τα ερωτήματα αυτά, το αιτούν δικαστήριο επιδιώκει να εξακριβώσει την ύπαρξη παραβιάσεων του κοινοτικού δικαίου προκειμένου να αποφανθεί επί του υποβληθέντος αιτήματος αποζημίωσης.

120 Από την απάντηση στο δεύτερο, τέταρτο και πέμπτο ερώτημα προκύπτει ότι το άρθρο 49 ΕΚ και, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας-πλαισίου, τα άρθρα 5, παράγραφοι 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, και 7, παράγραφος 3, της οδηγίας για την αδειοδότηση, καθώς και το άρθρο 4 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι

απαγορεύουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές μεταδόσεις, εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται την αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων.

121 Επομένως, η απάντηση αυτή παρέχει από μόνη της στο αιτούν δικαστήριο τη δυνατότητα να αποφανθεί επί του υποβληθέντος αιτήματος αποζημίωσης της Centro Europa 7.

122 Ως εκ τούτου, κατόπιν της απάντησης στο δεύτερο, τέταρτο και πέμπτο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο πρώτο και στο τρίτο ερώτημα.

Επί του έκτου, έβδομου και όγδοου ερωτήματος

123 Με το έκτο, έβδομο και όγδοο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν το Δικαστήριο σχετικά με τις προϋποθέσεις εφαρμογής από τα κράτη μέλη της παρέκκλισης που προβλέπουν τα άρθρα 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 4 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

124 Από την απάντηση στο τέταρτο και πέμπτο ερώτημα προκύπτει ότι, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, τα άρθρα 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 4 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές μεταδόσεις,

εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται την αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων.

125 Από την απάντηση αυτή προκύπτει, επομένως, ότι η εφαρμογή αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων συνιστά αναγκαία προϋπόθεση εφαρμογής της παρέκκλισης που προβλέπουν τα άρθρα 5, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της οδηγίας για την αδειοδότηση και 4 της σχετικής με τον ανταγωνισμό οδηγίας.

126 Επομένως, δεν χρειάζεται να δοθεί απάντηση σχετικά με τις ενδεχόμενες λοιπές προϋποθέσεις εφαρμογής της εν λόγω παρέκκλισης, που αναφέρονται στο έκτο, έβδομο και όγδοο ερώτημα.

127 Κατά συνέπεια, δεδομένης της απάντησης του Δικαστηρίου στο τέταρτο και πέμπτο ερώτημα από κοινού με το δεύτερο ερώτημα, παρέλκει η απάντηση στο έκτο, έβδομο και όγδοο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

128 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται τα εξής:

Το άρθρο 49 ΕΚ και, από την ημερομηνία έναρξης ισχύος τους, το άρθρο 9, παράγραφος 1, της οδηγίας 2002/21/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, σχετικά με κοινό κανονιστικό πλαίσιο για δίκτυα και υπηρεσίες ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία-πλαίσιο), τα άρθρα 5, παράγραφοι 1 και 2, δεύτερο εδάφιο, και 7, παράγραφος 3, της οδηγίας 2002/20/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 2002, για την αδειοδότηση δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών (οδηγία για την αδειοδότηση), καθώς και το άρθρο 4 της οδηγίας 2002/77/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές δικτύων και υπηρεσιών ηλεκτρονικών επικοινωνιών, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν επιτρέπουν, όσον αφορά τις τηλεοπτικές μεταδόσεις, εθνική νομοθεσία η εφαρμογή της οποίας συνεπάγεται την αδυναμία εκπομπής εκ μέρους επιχειρήσεων που κατέχουν άδειες, λόγω μη παραχώρησης ραδιοσυχνοτήτων βάσει αντικειμενικών, διαφανών, αμερόληπτων και αναλογικών κριτηρίων.

(υπογραφές)